

تحليل محتوا

مفاهیم اساسی

تعریف تحقیق :

فرایند جستجوی منظم برای مشخص کردن
يك موقعیت نامعین (شناختن ناشناخته)

روش شناسی :

فرایند دستیابی به دانش از طریق گردآوری داده ها (شواهد) و
تبدیل آنها به یافته ها را روش شناسی می نامند .

روشهاي تحقيق

در پژوهشهاي علمي دو رويکرد وجود دارد :

- **رويکرد تبيني** : رويکرد رايج در علوم طبيعي

- **رويکرد تفهيمي و تفسيرى** : رويکرد رايج در علوم انساني و اجتماعي

علوم طبیعی و علوم اجتماعی

■ **علوم طبیعی** با رواج روش استقرایی و تجربه گرایی پس از رنسانس با عنوان (Science) از علوم آزمون ناپذیر تفکیک شده و با موفقیت‌هایی که به دنبال داشت چشم همگان را به خود خیره کرد و این موفقیتها کاستی‌های آن را تحت الشعاع خود قرار داد .

■ در قرن هجدهم با توجه به مشکلات و مسائل دنیای جدید **علوم اجتماعی** پا به عرصه وجود گذاشتند و با توجه به حاکمیت روش علوم طبیعی بویژه گرایشات بنیان گذاران این علوم به این روش در این علوم نیز روش علوم طبیعی پیشنهاد شد که از آن پس چالش‌های روش شناسانه‌ای را در پی داشت که نتیجه آن تبیین روش شناسی علوم اجتماعی و شکل‌گیری روش‌های جدید و خروج از انحصار گرایی روشی بود . روش‌های علوم اجتماعی مبتنی بر منطق خاصی هستند که با منطق حاکم بر علوم طبیعی تفاوت دارند .

علوم طبیعی و علوم اجتماعی

منطق تئوری سازی در علوم اجتماعی :

با تزلزل حاکمیت (اثبات گرایی منطقی) ، صاحب نظران علوم اجتماعی به جای بنیان کردن پایه های روشی خود بر روشهای علوم طبیعی به بررسی وجوه تمایز این دو از یکدیگر پرداختند . در نگاه آنها ویژگیهای اساسی متمایز کننده این دو روش از یکدیگر عبارتند از :

علوم طبیعی و علوم اجتماعی

	علوم طبیعی	علوم ویژگیها
	<p>علوم اجتماعی</p>	
	موضوع انسان است.	1
	در جستجوی دلیل و عامل است .	2
	کار اصلی آنها فهم و معنای اعمال است	3
	مشاهدات آن مسبوق به تئوریهای حقیقی است .	4
	نقش شناسا بازگري است.	5
	دخالت ایدئولوژی را پذیرا است .	6

علوم طبیعی و علوم اجتماعی

بررسیهای بعدی نشان داد که در مقابل این وجوه تمایز وجوه اشتراك این دو روش نیز عبارتند از :

■ ماهیت برخی از موضوعات در علوم اجتماعی با ماهیت برخی از موضوعات در علوم طبیعی یکسان است و برای بررسی آنها می توان از همان روش علوم طبیعی استفاده کرد .

■ در علوم اجتماعی نیز مانند علوم طبیعی راه حل‌های مطرح شده با ضربی از دشواری قابل آزمون و نقد هستند ..

■ عینیت علم در گروه عینیت روش انتقادی (نقد تئوری) آن است و نقد تئوریهایی علوم اجتماعی نیز منطقی و عینی است .

علوم طبیعی و علوم اجتماعی

از این رو: با توجه به تمایزات و تشابهات این دو، دو گونه علوم انسانی و اجتماعی وجود دارد:

■ علوم انسانی و اجتماعی محض که مبتنی بر روشهای خاص خود است؛ مانند بررسی رفتار کلامی و غیر کلامی افراد

■ علوم انسانی و اجتماعی غیر محض که می تواند مبتنی بر روشهای علوم طبیعی باشد؛ (مانند بررسی واژه های فارسی و غیر فارسی در زبان فارسی)

ماهیت علوم اجتماعی نشان می دهد که این علوم هم جنبه های محض و مبتنی بر روشهای خاص خود را دارند و هم جنبه غیر محض و مبتنی بر روشهای علوم طبیعی

روشهاي تحقيق

• پژوهشهاي علمي از منظرهاي مختلفي تقسيم شده اند :

از منظر زمان : روشهاي گذشته گرا و آينده گرا

از منظر کارکردي : روشهاي نتيجه گرا و تصميم گرا

از منظر داده ها : روشهاي کمي و کيفي

روشهاي تحقيق

پژوهشها به طور كلي باتوجه به دو ملاك تقسيم مي شوند :

- **با توجه به هدف :**

بنیادي ، کاربردي و تحقيق و توسعه (R & D)

- **با توجه به نیاز داشتن به فرضیه :**

اکتشافی ، توصیفی (غیر آزمایشی) و آزمایشی

تحقیقات براساس هدف تحقیق سه نوع است :

1- بنیادی :

هدف در این نوع تحقیق آزمون نظریه ها ، تبیین روابط بین پدیده ها و افزودن به مجموعه دانش موجود در یک زمینه خاص است و:

- 1- نظریه ها را بررسی کرده و آنها را تایید ، تعدیل یا رد می کند.
  - 2- با تبیین روابط بین پدیده ها به کشف قوانین و اصول علمی می پردازند.
  - 3- مجموعه دانستنیها را در رابطه با اصول و قوانین علمی توسعه می دهد.
- این نوع تحقیق نتیجه گراست و در رابطه با نیازهای تصمیم گیری نیست .

2- کاربردي :

هدف تحقیقات کاربردي توسعه دانش کاربردي در يك زمينه خاص است .

این تحقیقات :

1- در جهت کاربرد علمي دانش هدایت مي شود.

2- در رابطه با نیازهاي تصمیم گيري است .

3- تحقیق وتوسعه :

این تحقیق فرایندي است که به منظور تدوین وتشخیص مناسب بودن يك فرآورده آموزشي و طرحها ، روشها وبرنامه هاي درسي انجام مي شود و هدف آن تدوین یا تهیه برنامه ها ، طرحها ومانند آن است .

تحقیق اکتشافی

- تحقیقات اکتشافی به تحقیقاتی اطلاق می گردد که يك متغیر دارند و به همین سبب فاقد فرضیه هستند و به جاي فرضیه از سوال استفاده می کنند .
- این نوع از تحقیقات تنها به دنبال دستیابی به شناخت از وضعیت موجود (وضعیت متغیر مورد نظر) هستند .

تحقیقات توصیفی (غیرآزمایشی)

این نوع تحقیقات شامل مجموعه روشهایی است که هدف آن توصیف شرایط یا پدیده های مورد بررسی است .

اجرای این تحقیق تنها برای شناخت بیشتر وضعیت یا کمک به تصمیم گیری است .

انواع تحقیق توصیفی

1. تحقیق پیمایشی :

این نوع تحقیق برای بررسی توزیع ویژگیهای يك جامعه آماری به کار می رود و به این پرسشها پاسخ می دهد که :

ماهیت وضعیت موجود چیست؟

چه رابطه ای میان رویدادها وجود دارد؟

وضعیت موجود چگونه است ؟

انواع تحقیق پیمایشی :

الف) برحسب حجم نمونه دونوع است :

1- در مقیاس کوچک   2- در مقیاس بزرگ

ب) “بورگ” و “گال” تحقیق پیمایشی را به سه دسته تقسیم کرده اند :

1- روش مقطعی (Cross Sectional)

به منظور گردآوری داده ها دربارہ یک یا چند صفت در یک مقطع زمانی (توصیف جامعه براساس یک یا چند متغیر)

مثال : بررسی میزان علاقه دانشجویان سال آخر به فعالیت‌های هنری

2- روش طولی (Longitudinal)

در این نوع از تحقیق داده ها در طول زمان ویا زمانهای مختلف گردآوری می شود تا برحسب زمان تغییرات مورد بررسی قرار گیرد.

3- روش دلفی

زمانی که بخواهیم درباره اتفاق نظر یک جمع صاحب نظر درباره یک موضوع خاص به بررسی پردازیم از روش دلفی استفاده می کنیم.

2. اقدام پژوهی :

↪ با استفاده از این روش موقعیتهای نامعین ملموس مربوط به اقدامها و عملیات مشخص می گردد و بهبود می یابد.

↪ هدف شناخت مشکلات مبتلا به وپی بردن به راههای کاهش این مشکلات است .

↪ از مزیتهای این نوع از تحقیق این است که براساس نتایج به دست آمده می توان بلافاصله تعدیل یا تغییرات لازم را به عمل آورد.

↪ دراین نوع از پژوهش مدیر یا معلم خود پژوهشگر است و می تواند برای مشخص کردن موقعیتهای نامعین در رابطه با فعالیتهایش ، روش علمی را به کار برده و با این روش فعالیتها را بهبود بخشد.

↪ تفاوت این روش با پژوهشهای کاربردی این است که در این روش به دنبال تعمیم نتایج نیستند و به هدف رسیدن به شناخت علمی درباره مساله ویژه ای است که خود با آن سروکار دارند.

مراحل اقدام پژوهی

- 1- تشخیص و برنامه ریزی (شناخت ویژگیهای موقعیت نامعین ، گستردگی ابعاد ، علل احتمالی و برنامه ها)
- 2- اقدام برای حل مشکل (اقدام براساس برنامه تعیین شده)
- 3- مشاهده و ملاحظه میزان تغییرات انجام شده جهت رفع مشکل
- 4- تحلیل نتایج و تعدیل یا بهبود وضعیت

پیش فرضهای اقدام پژوهی

- 1- اقدام پژوهی ، شناخت بیشتر ، آگاهتر شدن نسبت به وظایف و انجام بهتر آن را ممکن می سازد .
(افزایش و بهبود عملکرد)
- 2- تجربیات قابل انتقال به دیگران خواهد بود.
- 3- تبادل اطلاعات ، کارگروهی و احترام متقابل را به همراه دارد.

دستاوردهاي اقدام پژوهي

- 1- مشخص کردن موقعیت نامعین
- 2- آشناسدن با روشهاي نو
- 3- نوآوری و اشاعه روشهاي نو
- 4- ارتباطات و تعاملات بیشتر

تحقیقات توصیفی

3- بررسی موردی

در این نوع تحقیق يك مورد انتخاب شده و از جنبه های مختلف مورد بررسی قرار میگیرد .

هدف در این نوع از پژوهش مشاهده تفصیلی ابعاد مورد مطالعه و تفسیر و شاهده از دیدگاه کل گراست .
(چه ، چرا و چگونه) یا (کي ، کجا ، چه ، چرا ، چگونه)

ویژگیهای بررسی موردی

ممکن است واحد تجزیه و تحلیل متشکل از رویدادهای و افراد مختلف باشد که در این صورت باید از اجزاء تشکیل دهنده نمونه گیری کرد .

در مطالعات روان شناختی زیاد استفاده می شود ؛ (شناخت و توصیف وضع موجود با شناخت شرایط گذشته که به حال انجامیده است .)

تدوین فرضیه برای بیان علل این وضعیت ، بررسی فرضیات .

بررسی موردی

- مراحل بررسی موردی:

- 1- بیان مساله و انتخاب مورد (واحد تکمیل)
- 2- انجام عملیات میدانی (گردآوری داده ها)
- 3- سازماندهی داده ها
- 4- تدوین گزارش

4 - مطالعات قوم انگاری (Ethnographic Studies)

این روش که روش قوم شناسی فرهنگی هم نامیده می شود یک روش مشاهده در مطالعه میدانی است که در اواخر قرن نوزدهم رواج یافت .

☯ در این روش پژوهشگر با استفاده از روش مشاهده توأم با مشارکت ، افراد مورد مطالعه را در محیطی کاملاً آزاد و طبیعی مشاهده می کند .

☯ پیش فرض اساسی این روش این است که مهمترین رفتار افراد در گروه ها فرایند پویایی تعاملهای پیچیده ای است که شامل عناصری بیش از واقعیتها ، آمار و شواهد مستقیم است .

☯ قوت این مطالعات این است که رفتار طبیعی افراد در یک موقعیت واقعی مشاهده شده است .

☯ پیش فرض این است که رفتار آدمی تحت تاثیر تاثیر موقعیتی است که رفتار در آن به موقع می پیوندد.

☯ برخلاف تحقیق رسمی که جنبه کمی و قیاسی دارد این تحقیق جنبه کیفی و استقرایی دارد .

مثال : روابط اجتماعی در زندانی واقع در شهر تهران

5- تحلیل محتوي

دراین روش :

- محتوای آشکار و پنهان پیامها به طور نظام دارو کیفی توصیف می شود .
- داده های کیفی به داده های کمی تبدیل می شود .
- با تحلیل پیامها می توان به موارد زیر پاسخ گفت :
  - 1- ویژگیهای شخصیت های نام برده در متن
  - 2- پیشینه پیام
  - 3- اثرهای پیام به مخاطبان

ویژگیهای تحلیل محتوی

- تحلیل محتوی تکنیکی غیر مغل است ؛
- تحلیل محتوی مطالب بی ساخت را می پذیرد ؛
- تحلیل محتوی به متن حساس است و از این رو قادر است داده ها و شکل‌های نمادین را پردازش کند ؛
- تحلیل محتوی می تواند از پس حجم عظیم داده ها برآید .

مهمترین ویژگیهای تحلیل محتوی :

1- توصیف ویژگیهای يك پیام

2- استنباط درباره فرستندگان پیام ودلائل وپیشامدهای پیام

3- استنباط جنبه های فرهنگی پیام

تحلیل محتوی روش مناسبی برای پاسخ دادن به پرسشهایی است که درباره محتوای يك پیام می توان داشت .

تاریخچه تحلیل محتوی

- تفسیر یا هنر تعبیر متون دینی
- جنگ جهانی اول و دوم
- تنظیم قواعد و توجه به نمادهای سیاسی
- پیشرفت علوم و تکنولوژی

تعاریف تحلیل محتوی و تعریف برگزیده

- چیزی همانند طبقه بندی پیامها و محتوای آنها ؛
- نوعی سازماندهی تحقیقات بر اساس قواعد مدون ؛
- بررسی آماری رفتارهای کلامی ؛
- فنی برای بیان سازمان یافته مطالب ذهنی توأم با توصیف کمی در جهت آشکار کردن محتوای پیام در ارتباطات ؛
- تکنیکی پژوهشی برای توصیف عینی منظم و کمی از محتوای آشکار پیام ؛
- تکنیکی پژوهشی برای استنباط تکرارپذیر و معتبر از داده ها در مورد متن آنها ؛

انواع تحلیل محتوی

- **تحلیل محتوای عمل‌گرایانه** : روشهایی که علائم بر حسب علل و عوامل یا آثار محتمل آنها طبقه‌بندی می‌شود ؛
(مانند شمارش تعداد دفعات بیان چیزی است که احتمالاً به ایجاد نگرش مثبت در شنوندگان می‌انجامد)
- **تحلیل محتوای معنایی** : روشهایی که علائم بر حسب معنایشان طبقه‌بندی می‌شوند ؛
(مانند شمارش دفعات اشاره به موضوع ، قطع نظر از واژه‌هایی که برای آن به کار رفته است)
- **تحلیل محتوای عناوین** : روشهای ارائه‌فراوانی اشاره به موضوعات خاص (اشیا ، اشخاص ، گروهها و مفاهیم) و به طور کلی تحلیل موضوع (مانند اشاره به عملکرد گروه)
- **تحلیل محتوای خصوصیات** : روشهای ارائه خصوصیات معین مورد اشاره
(مانند اشاره به روحیه اشغال‌گری)
- **تحلیل محتوای توصیف** : روشهای ارائه فراوانی موضوعات خاصی که به شیوه خاصی توصیف شده است ؛
(مانند اشاره به اسرائیل به عنوان رژیم اشغالگر)
- **تحلیل محتوای علائم** : روشهایی که محتوا بر اساس خصوصیات روانی و مادی علایم طبقه‌بندی می‌شود .
(مانند تعداد دفعات به کارگیری واژه اسرائیل)

چارچوب تحلیل محتوی

- داده هایی که به تحلیلگر منتقل شده است ؛
- متن داده ها ؛
- نحوه ابراز واقعیت
- هدف تحلیل محتوی ؛
- استنباط به عنوان مهمترین فعالیت در تحلیل محتوی ؛
- اعتبار به عنوان معیار نهایی موفقیت ؛

داده های تحلیل

(مواد مقدماتی تحلیل محتوی)

- نخست باید مشخص کرد که داده ها چیست و از چه جمعیتی گرفته شده است ؛
- ترکیب و ساختار داده ها ارایه شده و داده ها بر حسب واحدها ، مقولات و متغیرها توصیف می شوند ؛
- رابطه داده ها با تحلیلگر یک طرفه است و تحلیلگر بازخور تصحیح کننده ای نسبت به منبعی که برای کسب اطلاعات انتخاب کرده ندارد .

متن داده ها

- در هر تحلیل محتوی ، بایستی متنی که داده ها نسبت به آن تحلیل می شود تصریح شود ؛
- متن داده ها شامل تمام اوضاع و شرایط محیطی ، عوامل مقدم و همزیست با پیامدهاست است ؛
- در هر کار تحقیقی باید حد و مرزی را که تحلیل از آن فراتر نمی رود مشخص کرد .

نحوه ابراز واقعیت

- پژوهشگر بایستی بتواند بین دو نوع شناخت تفکیک قایل شود :
- شناخت چیزی که ماهیت آن متغیر و ناپایدار است ؛
- شناخت چیزی که ماهیت و روابط آن ثابت و پایدار است .

هدف تحلیل محتوی

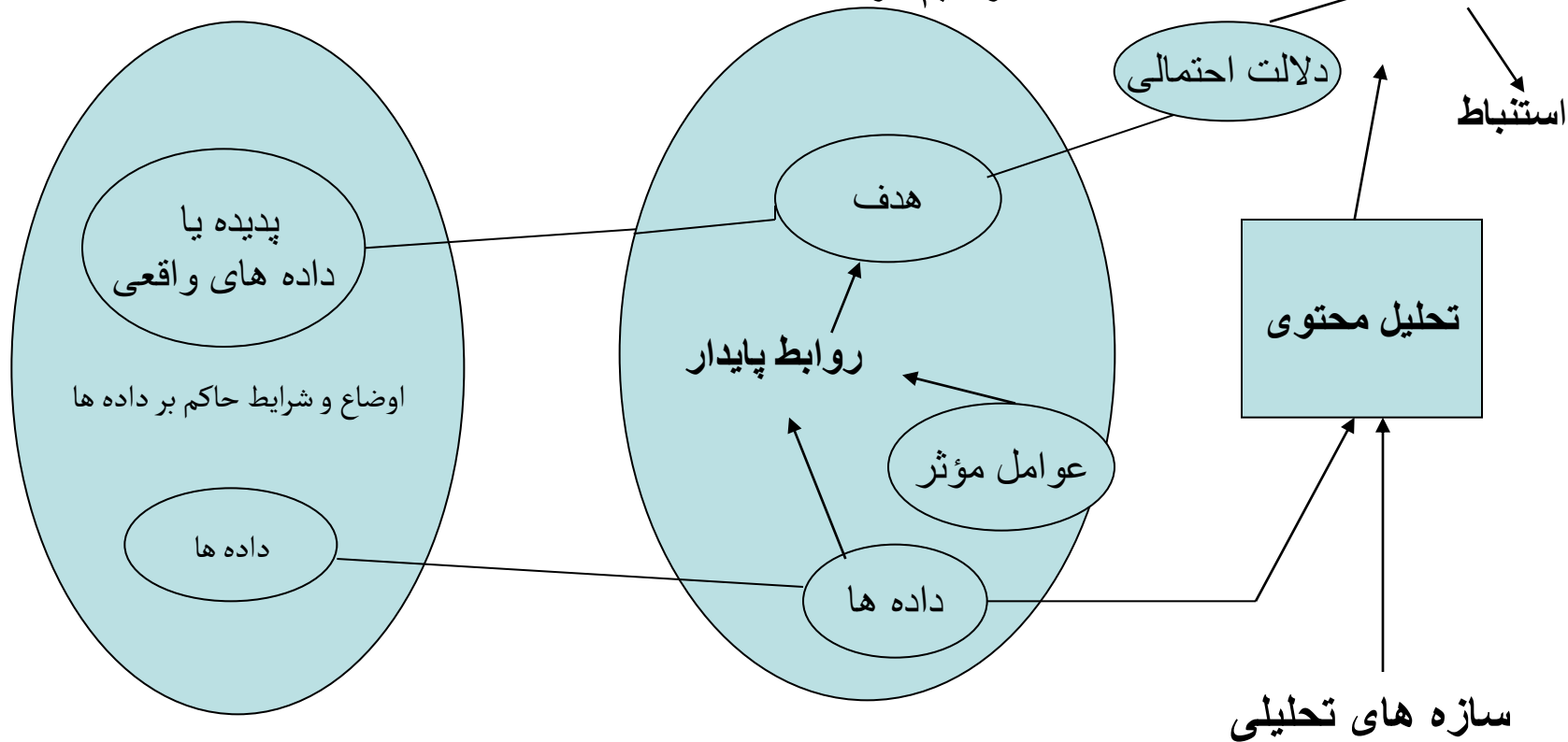
- در هر تحلیل محتوایی هدف از تحلیل داده ها بایستی به روشنی بیان شود ؛
- هدف استنباط چیزی است که تحلیلگر به دنبال شناخت آن است .

استنباط به عنوان مهمترین فعالیت در تحلیل محتوی

- در هر تحلیل محتوی کار اصلی پژوهشگر استنباط از روی داده ها در باره جنبه های خاصی از متن آنها و توجیه استنباطها بر حسب شناخت عوامل پایدار در نظام مورد نظر است .
- در این فرایند داده ها به عنوان نماد به شمار می آیند یا باعث آگاهی در باره موضوع مورد نظر خواهند شد .
- استفاده از نظریه ها برای دستیابی به سازه تحلیلی (متغیر وابسته) بر پایه داده ها (متغیر مستقل)

متن واقعی

متن به صورتی که تحلیلگر ترسیم کرده است

چارچوب تحلیل محتوی

اعتبار به عنوان معیار نهایی موفقیت

- مشخص کردن نوع شواهد مقتضی برای اعتبار بخشی به نتایج ؛
- مشخص کردن معیارهای اعتبار بخشی پسینی ؛

مراحل تحلیل محتوي :

1- مرحله قبل از تحلیل (آماده سازي وسازماندهي):

1/1- انتخاب محتوای مرتبط با موضوع تحقیق

2/1- بیان اهداف ، فرضیات وسئوالات تحقیق

3/1 بیان ملاکهای که براساس آنها تفسیر نهایی انجام می شود.

2- گردآوری و بررسی مواد پیام

- بررسی یعنی رمزگذاری (فرایندی است که به وسیله آن داده های خام به صورت منظم در واحدهایی که امکان توصیف دقیق محتوی را فراهم می آورد قرار می گیرند).
- رمزگذاری شامل سه نوع انتخاب است :
  - 1- انتخاب واحدها : شامل واژه ها ، جملات ، موضوعات و...
  - 2- چگونگی شمارش (انتخاب سیستم شمارش): بررسی واژه ها یا واحدهای برگزیده
  - 3- مقوله بندی (انتخاب مقوله ها): براساس ویژگیهای واحد انتخاب شده
- طبقه بندی عناصر تشکیل دهنده يك مجموعه به وسیله تمایز و بعد گروه بندی براساس شباهت و ملاکهای از پیش تعریف شده صورت می گیرد .

مقوله بندی همان ساختار دادن به محتوی است .

3- پردازش داده ها

پردازش داده های رمزگذاری شده که به دو صورت انجام می شود:

1- دستی

2- کامپیوتری

فرایند تفصیلی تحلیل محتوی

- گردآوری داده ها شامل :
  - واحد بندی
  - نمونه گیری
  - ثبت و ضبط (گزارش)
- تقلیل داده ها
- استنباط
- تحلیل
- اعتبار بخشی
- آزمون تطابق با روشهای دیگر
- آزمون فرضیه با توجه به داده های دیگر

واحد بندی

- واحدها حاصل تعامل واقعیت و مشاهده گرند ؛
- واحدها تابع واقعیت‌های تجربی ، اهداف تحقیق و مقتضیات تکنیک‌های موجود است ؛
- در تحلیل محتوی سه نوع واحد قابل تشخیص است :

- **واحدهای نمونه گیری** : بخش‌هایی از واقعیت مورد مشاهده یا جریان بیانی منبع تحقیق که مستقل از هم به شمار می‌آیند ؛

- **واحدهای ضبط** : بخش‌هایی از واحد نمونه گیری که به طور جداگانه قابل تحلیل هستند ؛
(بخش خاصی از محتوی که بر حسب جایگاهش در مقوله ای معین توصیف می شود .)

- **واحدهای متن** : واحدهای متن حدود اطلاعات متن را که می توان برای توصیف واحد ضبط به کار برد معین می کند .

توصیف واحدها

واحدها را می توان به چند طریق مشخص کرد :

- **واحدهای عینی** : مانند کتاب ، شماره روزنامه ، نامه ، شعر و ... ؛
- **واحدهای نحوی** : کلمات ، جملات ، تشبیهات و ... ؛
- **واحدهای اشاره** : اشیاء ، اشخاص ، رویدادها ، کنشها و ... ؛
- **واحدهای گزاره ای** : گزاره های خبری و انشائی ،
- **واحدهای موضوعی** : مانند موضوعات سیاسی ، اجتماعی و ...⁴³

نمونه گیری

نمونه یا (sample) عبارت از قسمت یا تکه و یا کسانی است که به عنوان نماینده تمام یک جنس یا گروه عرضه می شود.
(نمایش یک مورد کوچکتر از یک جمع بزرگتر)

دلایل نمونه گیری

1- محدودیت زمان ؛

2- محدودیت امکانات (هزینه) ؛

3- بحران سازی اطلاعات زیاد (دشواری تجزیه و تحلیل).

نکات قابل تأمل

1. تعداد نمونه ها (اولویت انتخاب حداقل) ؛

2. حداقل در علوم طبیعی به سبب تشابه
خصوصیات نمونه ها بر خلاف علوم
اجتماعی به سبب تفاوتها ؛

انواع روشهای نمونه گیری

شرایط انتخاب نمونه :

1- انتخاب حد مطلوب تعداد نمونه ها ؛

2- ضرورت شانس مساوی داشتن و یکسان
برای انتخاب شدن به عنوان نمونه آماری ؛

زیرا در غیر این صورت :

- تحقیق جنبه علمی ندارد ؛

- نتایج قابل تعمیم نیست .

روشهای نمونه گیری

1- نمونه گیری تصادفی ساده

انتخاب نمونه مورد نیاز (n) از جامعه آماری (N) به گونه ای که هر یک از اعضاء شانس یکسان برای انتخاب داشته باشد.

مثال :

نوشتن اعداد 1 تا... و انداختن در جعبه و به تعداد نمونه های مورد نیاز در آوردن.

2- نمونه گیری تصادفی نظام مند

انتخاب نمونه مانند روش اول تصادفی است ولی شیوه
انتخاب

متفاوت است.

این روش دو مرحله دارد :

➡ نقطه شروع به طور تصادفی انتخاب می شود.

➡ بسته به تعداد مورد نیاز به طور سیستماتیک و با فواصل
معین انتخاب می شوند.

مزایای این روش نسبت به اولی :

- سریعتر از روش اولی است. (صرفه جویی در زمان)
- دارای هزینه کمتری است.
- امکان اینکه یک بخش از شانس کمتری بر خوردار باشد کمتر است.

3- نمونه گیری از طریق طبقه بندی

✓ افراد جامعه آماری از جهت خصوصیات که دارند از یکدیگر متمایز می شوند و به طبقات مختلف تقسیم می شوند.

✓ پس از تقسیم به طبقات مختلف به صورت تصادفی ساده یا سیستماتیک انتخاب می کنیم.

مثال: انتخاب 100 نفر از دانشجویان دانشکده تقسیم به 5 رشته و انتخاب 5 بیست نفر به شیوه تصادفی یا متناسب با تعداد و درصد آنها.

4- نمونه گیری منطقه ای

این روش مانند روش طبقه بندی است با این تفاوت که به جای خصوصیات، مناطق جغرافیایی مورد نظر است.

5- نمونه گیری خوشه ای

چنانچه جامعه آماری را در چند مرحله به اجزاء کوچکتر محدود کرده از میان آنها چند واحد کوچک را برای نمونه گیری انتخاب کنیم . این روش نمونه گیری خوشه ای نامیده می شود.

ملاحظات عمومی درباره حجم نمونه

- ✓ مطالعات پیمایشی نمونه های بزرگتری نسبت به تجربی نیزمند است .
- ✓ هنگامی که گروه نمونه برای مقایسه به گروههای کوچکتر تقسیم می شود باید نخست نمونه بزرگتر را انتخاب کرد تا حجم گروههای فرعی برای منظور ما مناسب باشد.
- ✓ هر چه نمونه بزرگتر باشد اندازه اشتباه نمونه گیری کمتر است.
- ✓ در ارسال پرسشنامه باید حجم نمونه بسیار باشد زیرا ریزش بسیار خواهد بود.
- ✓ عامل دسترسی به آزمودنیها و هزینه و زمان از ملاحظات اساسی است.

ثبت و ضبط (گزارش)

برای ثبت و ضبط داده ها باید به نکات زیر توجه داشت :

- خصوصیات مشاهده گران (کد گذاران و داوران)

- تعلیم و آماده سازی مشاهده گران برای ضبط داده ها ؛

- معنا شناسی داده ها (روشهای تعریف معنای مقوله ها)

- تهیه برگه داده ها شامل اطلاعات اجرایی ، اطلاعات در باره سازمان داده ها و اطلاعات در باره داده ها یا پدیده های مورد ضبط .

انحراف معيار	میانگین	خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد		سوالات
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
926/0	37/1	5/18	5	37	10	3/33	9	1/11	3			ج
783/0	45/1	9/6	2	7/51	15	31	9	3/10	3			سازمان
751/0	72/1	4/3	1	5/34	10	3/48	14	8/13	4			کارکنان
711/0	83/1			5/34	10	3/48	14	2/17	5			روحیه
948/0	55/1	9/6	2	7/51	15	1/24	7	8/13	4	4/3	1	فایده
79/0	57/1	1/7	2	3/39	11	9/42	12	7/10	3			شدن با مشکلات
5/1-+611/0												میانگین کل

منابع کمکی

- دیوید برت و تونی کل ، طرحهای جامعه شناسی : روش برنامه ریزی و انجام تحقیق ، ترجمه سید قوام الدین مهدوی ، نشر شب تاب ، تهران 1377 .
- کلوس کریپندورف ، تحلیل محتوی ، ترجمه هوشنگ نایبی ، انتشارات روش ، تهران ، 1378 .
- لورنس باردن ، تحلیل محتوی ، ترجمه محمد یمینی دوزی سرخابی و ملیحه آشتیانی ، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی ، تهران ، 1374 .

پایان